

DISZNÓTOR 22–29.

A disznóölés fontos téli esemény, hiszen régente a családok hússal való ellátását alapvetően ez biztosította. Alkalmas időpontját minden gazda maga dönti el; leghamarabb András-napkor, november 30-án kerülhet rá sor, amikor a hideg idő már beáll. A téli ünnepeken és a farsangi mulatozásokon aki teheti, bőven fogyaszt húsételeket egészen hamvazószerdáig.

A disznóölést követő vacsora, a disznótor sok helyen közösségi mulatozás, tréfás köszöntés, alakoskodás alkalma. A kántálók cigánynak, medvének, kéményseprőnek öltöznek, a férfiak női, a nők férfiruhát vesznek magukra, tepsikkel, fedőkkel, botokkal hatalmas zajt csapnak. Nagybikácson pl. „Nagy disznótorok vótak. Jártak, fölötöztek, úgy három-négyen. Fölötöztek oan cigányossan, oszt ékeztek egy kicsit dumáni ěre-āra, oan cigányossan beszéni, amit űk mögtanútak. Hogy adjanak nekik ěggy kis kóbászt. Vótak oan markos fjtalembörök. No, akkor lěkapták rulluk az izét, hogy měglássák az arcukat, hogy kifěle. Oszt akkor végigverték a pácákkal űket, oszt akkor így tovább.” Magyarkanizsán „Mindig vacsorára mennek a kántálók. Měgkěrdězik: »Szabad-ě kántálni?« Birkának, medvének, kecskének, ilyen valaminek fölötöztetik [egyiküket]. Subát szoktak ráborítani és měgtāncótassák hurkájé’, kóbászé’. Addig mozog, měg addig lěkdösi a házijakat, ameddig nem annak neki valamit. Adnak nekik hurkát, igazi hurkát, amit ott köll měgěnni a házijak elöťt, de abba valami bele van főzve, hogy nem bírják ěrágni.” Moholon „Hāt ez a kántállás. Gyerěkěk, hāt fětünk těllěk, mer měg is ijesztěttek, měg měg végig is vertek benněnket. Měg ellopták a hurkát a kemin-cěbě, ha szěrit těhěttěk.” Oromhegyesen „Vót, akinek bě vót kormozva ja keze. Hogyha véletleně gorombāskonnak, akkó az odaměnt, oszt korommā lěkente.”

A disznótoros kántálók, mondókák (22–28) jellegüket tekintve a farsangi szokáskörbe illenek. Zenei jellemzőjük az ütempáros felépítés, a beszédszerű intonáció, sőt egyikük dallam nélküli, ritmikus próza. Különbözik tőlük a disznótoros vacsorát befejező, vallásos tartalmú hálaadó ének (29), melyhez 18. századi dallam tartozik. A disznótorhoz fűződő szokásokról, vidám mulatozásról Burány Béla könyvében olvasható bővebben (2000, 213–246).

22. Disznótoros köszöntő

♩ = 120–126

Disz-nót vág - tak itt, hur - kát ěsz - nek itt.

A disz - nó - nak négy lá - ba van, ö - tö - dik a far - ka,

Far - ka a-latt van egy kis luk, gyug - ja be a gaz - da.

van egy lyuk *ossia*
a du-da
ossia

[Rigmus:]

Adjon Isten szilvát, körtét, barackot,
Kurta farkú malacot,
Mi kocsinknak kereket,
Poharunknak feneket,
Hogy ihassunk eleget!

Behíjják őket, isznak, esznek.

Gombos, Tamaskó Antalnén Bacskó Rozália (59) ének.

Kiss L., 1969.

Nemes Mihály (34) ének, rigmus.

Kiss L., 1939.

A gyűjtő szerint tréfás mondóka, amellyel a szomszédok (főleg gyerekek) beköszöntenek disznóölés alkalmával.

Ütempáros, dúr hexachord dallama a gyermekdalokhoz hasonló. **Hangzó: 008.**

23. Disznótoros köszöntő

Disz-nót vág - tak itt, Hur-kát ész-nek itt.

Ad - ja-nak hát ne-kém is, Fá - zik az én lá - bom is!

Gombos, Laboda Jánosné Galambos Anna (73).

Kiss L., 1969.

Disznóölés alkalmával így köszöntenek be az ismerősök, szomszédok.
Szekvenciával emelkedő, dúr hexachord dallam. **Hangzó: 009.**

24* Disznótoros mondóka

Disznót öltek itt,
Hurkát esznek itt.
Adjanak hát nekem is,
Fázik az én lábam is!
A disznónak négy lába van, ötödik a farka,
Farka alatt egy kis luk, dugja be a gazda!

Gombos, többen.

Matijevics L., 1971.

Gyűjtői megjegyzés: Disznóöléskor vacsora közben bemennek a házba a szomszéd gyermekek vagy a mókázó felnőttek, és elmondják a versikét, hogy ők is részesüljenek a finom falatokból.

A mondóka szövegét egykor valószínűleg az előzőekhez hasonló ütempáros dallamra énekelték.

25. Disznótoros kántáló

$\text{♩} = 108$ t ott. zvet-

lázot

Ē - gyüt-tünk kán - tá - ni, disz-nó fe-ne-kit váj - ká - ni.

A disz - nó-nak négy a lá - ba, ö - tö - dik a far - ka,

Far - ka a-latt van egy kis luk, gyug-ja be a gaz - da!

tek. Még akkó kinek milyen nóta tetszett jobban, aztat édanógatták.

Zenta, Mangurás Ferencné Nagy Anna (67).

Burány B., 1971.

Intonációja az ének és a beszéd határán.

26. Disznótoros kántáló

[Prózában folytatja:] Én is fogtam fülit, farkát,
Nekem is egy darab kóbászt!

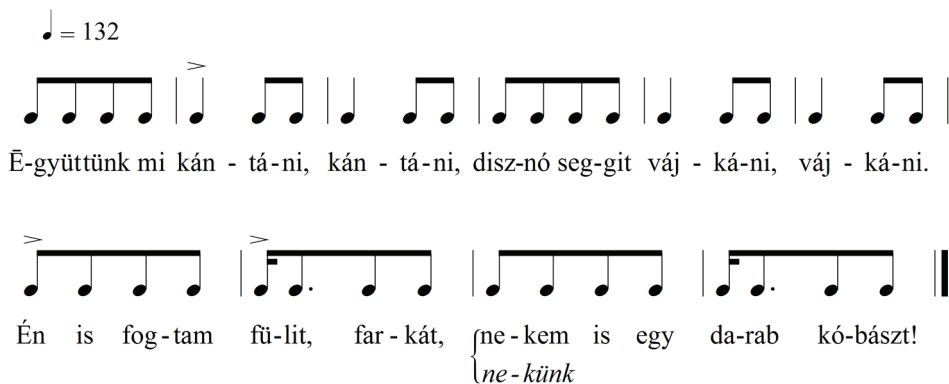
[A másik asszony:] Hurka, kóbász, szalonna,
Kántálónak jó vóna.

Völgyes, Csipak Jánosné Törtelyi Erzsébet (67)
és még egy asszony.

Bodor A., Lázár K., 1995.

A dallam együtemnyi motívum ismételtetése.

27. Disznótoros kántáló

Disznótoros vacsorakor szokták.

Völgyes, Losonc Józsefné Pósa Anna (58).

Bodor A., Németh I., 1997.

Az adatközlő Csantavéren született.

Ebben a kántálóban a zenei elemet mindössze a ritmus képviseli.

(Hasonló verses kántálót gyűjtött Bodor A. 1995-ben Keviben: Arch. 209A 14, Burány B. 1973-ban Zentán: Burány 2000, 221.)

28. Disznótoros mondóka

Topolya, Zöldy Pál.

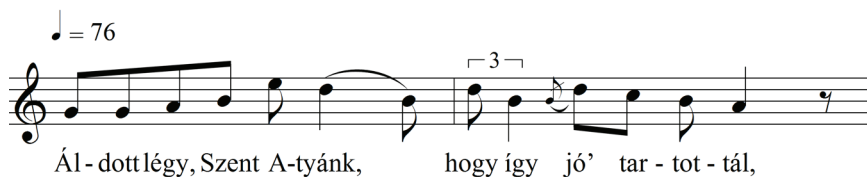
Zöldy P., 1970.

Disznóöléskor a megpörkölt disznóra mondták.

19. századi dalgyűjteményekben és népszínműben szereplő, az egész magyar nyelvterületen a társadalom minden rétegében ismert, egyszerű szerkezetű dal (MNT III/A 736), melyet az óvoda és iskola is terjesztett *Kutya, kutya / Boci, boci, tarka* szöveggel.

Dallamtípusa: Típuskatalógus IV/200.

29. Disznótoros hálaadó ének

Disznótoros vacsora utáni hálaadó ének.

Szilágyi, Tompa István (63).

Kiss L., 1969.

Népi ájtatosságokon, búcsúban, virrasztókban használt, 18. századi dallam (*Pataki melodiárium*), különféle vallásos szövegekkel szokták énekelni. A Dunántúlon és Felföldön gyűjtötték tíz változatban.

Dallamtípusa: Típuskatalógus IV/362.